

Leesproblemen en de Utermöhlen-prismabril

Bij problemen met (leren) lezen, zoals het onthouden van het woordbeeld of het begrijpen van de tekst, ligt het voor de hand eerst na te gaan of de ogen wel scherp zien. Vaak levert het onderzoek bij een oogarts of een opticien geen duidelijke afwijkingen op dit gebied op. Ook kan het zijn dat de aangemeten bril onvoldoende helpt bij het verminderen van de klachten. Het probleem zit dan ook niet in het niet goed kunnen zien, maar veeleer in het niet goed kunnen waarnemen.

Lezen en oogcoördinatie

Om bij lezen de tekst op de juiste manier waar te kunnen nemen, is een goede oogcoördinatie belangrijk. Dat wil zeggen dat voor een goede beeldvorming, de ogen met elkaar en met de hersenen samenwerken. Voor een duidelijk beeld is het nodig dat de ogen zich op hetzelfde punt kunnen richten, dat de hersenen het waargenomen beeld fixeren en dat de lezer de regel- en woordvolgorde goed kan volgen. Als dat proces verstoord is, kan lezen heel moeilijk zijn.

Als iemand moeite heeft met lezen, is mogelijk de oogcoördinatie verstoord. De lezer klaagt over wazig worden van het beeld, verspringende letters of regels, of over hoofdpijn als gevolg van het lezen. Vooral dyslectici hebben last van deze klachten. Maar ook bij leesproblemen in het algemeen, speelt een verstoorde oogcoördinatie wellicht een rol.

Oorzaken verstoorde oogcoördinatie

Voor de oogcoördinatie is een goede werking van het evenwichtsorgaan, het zg. vestibulaire orgaan, essentieel. Het evenwichtsorgaan zorgt voor de juiste afstemming van de oogbewegingen over de letters, woorden en regels. Signalen vanuit de oogspieren, de ogen en het evenwichtsorgaan komen aan in de kleine hersenen en worden daar verwerkt, zodat het beeld scherp is en stil blijft staan. Deze manier van verwerken noemt men de *vestibulo-oculaire reflex*, die vooral belangrijk is bij oog- en hoofdbewegingen. Bij een oogcoördinatieprobleem is de reflex verstoord en 'kloppen' de beelden die de ogen zien niet met de waarneming in de hersenen. Het is dan niet mogelijk de blik stabiel te houden.

Leesproblemen als gevolg van een verstoorde oogcoördinatie zijn onder meer te herkennen aan het overslaan van regels of woorden, het te veel en te lang

blijven spellen en het vaker moeten lezen van de tekst om de inhoud te begrijpen. Ook kan een lezer met een gestoorde oogcoördinatie niet lang achter elkaar lezen of gaat halverwege de tekst steeds meer fouten maken. Verder klagen deze mensen vaak over dansende letters of wazig worden van de tekst, en hebben ze last van tranende, of prikkende ogen. Ook wijst hoofdpijn tijdens het lezen, veel in de ogen wrijven, of 'uitgeblust' zijn na een school- of werkdag of na lang aan de PC zitten, op een verstoorde oogcoördinatie.

Visuele ruis

In de medische literatuur is een verstoorde oogcoördinatie bij dyslexie uitvoerig beschreven. Onderzoekers hebben een verband aangetoond tussen een verstoorde samenwerking van de ogen en het evenwichtsorgaan. Door de verstoorde samenwerking is er onvoldoende verwerking van de visuele beelden in de hersenen, met leesproblemen als gevolg.

In de publicaties spreken de onderzoekers ook wel van een "visuele ruis", die bij dyslectici de zuivere waarneming en de verwerking van de beelden die de ogen opvangen, bemoeilijkt.

Bij jonge kinderen met een verstoorde oogcoördinatie zien wij ook vaak oog-handcoördinatieproblemen, zoals moeite hebben met het vangen van de bal, knoeien bij het eten, stuntelig zijn (brokkenpiloot), moeite met het leren van fietsen, schaatsen en zwemmen. Daardoor zijn deze kinderen vaak onzeker of maskeren zij hun onvermogen door clownesk gedrag.

Toepassing van een Utermöhlen-prismabril

De leesproblemen die het gevolg zijn van een verstoorde oogcoördinatie, kunnen verminderen door het dragen van een Utermöhlen-prismabril. Een 'gewone' bril zorgt voor scherp zien, als de ogen dat zelf niet (meer) doen. De Utermöhlen-prismabril beïnvloedt echter de boven-

beschreven *vestibulo-oculaire reflex*. De bril corrigeert de blikrichtingsafwijking en zorgt ervoor dat de beide ogen gestimuleerd blijven om de afwijking actief te compenseren. Door de speciaal geslepen prisma's in de bril is het mogelijk teksten rustiger en zonder de bovenbeschreven klachten te lezen. Daardoor is de verwerking van bv. de lesstof in de hersenen beter. De bril doet zo dienst als 'blikstabilisator'. Doorgaans is het voldoende als de bril als lees- of studiebril gebruikt wordt. De Utermöhlen-prismabril zorgt tevens voor een leereffect van de oogcoördinatie, waardoor de prisma's na verloop van tijd afgebouwd kunnen worden.

Multidisciplinaire aanpak

Omdat bij dyslexie sprake is van een vertraagde automatisering van complexe taken, zoals bij lezen, schrijven en veel activiteiten waarbij fijne motoriek noodzakelijk is, is een multidisciplinaire aanpak van leesproblemen bij kinderen aan te raden. Naast remedial teaching en orthopedagogische hulp is het ook belangrijk dat er aandacht is voor de motorische, auditieve en visuele componenten van het lees- en leerproces.

In de praktijk blijkt de Utermöhlen-prismabril een waardevol hulpmiddel bij het verbeteren van leesproblemen. In de meeste gevallen ervaren kinderen en volwassene de bril als een goede steun bij het lezen en bij het gericht kijken. Het kan een nuttige aanvulling zijn op andere vormen van begeleiding voor het kind met leer- en leesproblemen.

Voorschrijven van een Utermöhlen-prismabril: voorbehouden aan artsen

De Utermöhlen-prismabril wordt alleen voorgeschreven volgens de Utermöhlen-richtlijn, die in 1941 is opgesteld door de Nederlandse KNO- en oogarts dr. G.P. Utermöhlen (1873-1960). Voor een juiste toepassing van een Utermöhlen-prismabril is kennis nodig van de werking van het evenwichtsorgaan (het vestibulaire systeem), en van de werking van de ogen en de beeldverwerking. Traditiegetrouw zijn dit de aandachtsgebieden van respectievelijk de KNO-arts en de oogarts, die zich echter niet met het werkgebied van elkaar bezighouden. Daardoor zijn ze niet zo vertrouwd met de gevolgen van een verstoorde oogcoördinatie.

De artsen die in Nederland de Utermöhlen-prismabril voorschrijven zijn geen KNO- of oogartsen. Het zijn artsen die zich hebben gespecialiseerd op het terrein van het vestibulaire systeem, het oog en de fysiologie van het zien. Zij hebben zich verenigd in de Utermöhlen-

werkgroep en werken volgens de Utermöhlen-richtlijn. Aan de hand van een uitgebreide vragenlijst en een aantal onderzoeken, verzamelen ze gegevens van mensen met klachten die wijzen op een verstoorde oogcoördinatie. Zo gaan ze na of de toepassing van een Utermöhlen-prismabril zinvol is. Andere artsen of opticiens werken niet volgens deze richtlijn. Het voorschrijven van de Utermöhlen-prismabril luistert erg nauw: te weinig prisma heeft geen effect, terwijl teveel prisma soms onherstelbare schade kan veroorzaken. De artsen van de Utermöhlen-werkgroep letten ook op signalen die kunnen wijzen op andere aandoeningen en ze verwijzen zo nodig door naar andere specialisten.

De Utermöhlen Werkgroep heeft als standpunt dat alleen artsen de Utermöhlen-prismabril kunnen voorschrijven, omdat er meer aan de hand is dan alleen een afwijking aan de ogen. Opticiens kunnen de prismabridlen maken op basis van het voorschrift van een arts.

Artsen van de Utermöhlen-Werkgroep:

C.M. Biewenga-Booij te Havelte;

A.v. Kralingen-Heyboer te Den Bommel;

P.E.M. Vente te Alphen aan de Rijn.

Vragen?

Hebt u vragen over leesproblemen of de toepassing van de Utermöhlen-prismabril? Kijk dan eens op www.leesproblemen.nu

Wilt u een afspraak maken om uw klachten te bespreken?

Neem dan gerust contact met ons op:

t 0172-495666

e info@specsymmetry.nl

i www.specsymmetry.nl

